

KALMISTOPIIRI

Muinaismuistomatkailua Harjavallassa: Muinaisrannoilta korkeuksiin kohoaville röykkiöille

Teemu Väisänen

Kokemäenjoen varsi on ollut kautta aikain yksi Satakunnan varhaisen asutuksen elinehdoista ja joen varrella sijaitsevaan Harjavaltaan suuntaava arkeologian ystävä saakin vastaansa useita upeita muinaisjäännöskohteita. Erityisesti kaupungilla on tarjottavanaan runsas valikoima toinen toistaan hienompia pronssikautisia röykkiöitä, mutta joukkoon mahtuu niin suuria kivikautisia asuinpaikkoja kuin kesikaikainen kulkuväyläkin.

Koska kaikki esitellyt kohteet eivät ole varsinaisia turistikohteita, niiltä ei löydy parkkipaikkoja eikä opastauluja. Vierailijan kannattaakin varata jalkaansa hyvät kengät ja lukea kohteista lisätietoa esimerkiksi **Kulttuuriperinnön palveluikkunan** kautta. Artikkelissa mainitut osoitteet ovat suuntaa antavia, ja niitä voi käyttää esimerkiksi auton navigaattoria varten, mutta varsinaiset parkkipaikat kannattaa valita omaa harkintaa käyttäen ja muu liikenne huomioiden.

Harjavallassa riittää nähtävää erityisesti röykkiöiden ystäville. Kuva: T. Väisänen.

Kaunismäki

Kaunismäen röykkiöt ovat nimensä veroiset, vaikkakin niistä osa ei ole selvinnyt näihin päiviin saakka. Mäen lounaisreunalla on tiettävästi ollut ainakin viisitoista röykkiötä, jotka sijaitsivat aikoinaan rannan suuntaisena rivinä (Uusi-Seppä 2012: 217). Osa röykkiöistä on ajan saatossa tuhoutunut ja suurin niistä sijaitsee nykyisin piha-alueella. Tien varressa sijaitsevat röykkiöt ovat kuitenkin helposti saavutettavissa ja mainio syy pysähtyä hetkeksi vaikkapa ohikulkumatalla.

Kaunismäen röykkiöitä on tutkittu arkeologisesti useamman kerran 1940-luvulta alkaen ja kolmessa tutkitussa röykkiöstä on havaittu polttohautauksia sekä erilaisia rakenteita, kuten kivikehiä, paasiarkkuja ja latomuksia. Röykkiöiden löytöaineistoon lukeutuu keramiikkaa, piitikari, pronssinen partaveitsi ja pinsettien katkelma (Uusi-Seppä 2012: 217). Kaivausten yhteydessä löydettiin myös

pronssikautisen rakennuksen pohja liesineen ja paalunjälkineen sekä Kiukaisten kulttuurin aikaista asuinpaikkakerrosta (Salminen 2007: 107). Kaunismäen asutus näyttää siis jatkuneen Kiukaisten kulttuurin ajalta aina pronssikauden loppuun (Salo 1981: 50).

Kaunismäen lähin osoite on Matomäentie 147, mistä löytyy myös tieviitta hiidenkiukaille. Valitettavasti kohteen lähistöllä ei ole varsinaisia parkkipaikkoja, joten auto kannattaa sijoittaa parhaaksi näkemälleen paikalle esimerkiksi päätieltä risteävien pelto- ja metsäautoteiden kohdalle. Lähin rökkiö (ETRS-TM35FIN P: 6806636 I: 233196) on havaittavissa jo tieltä käsin ja muutkin erottuvat harvassa mäntymetsässä jo kaukaa. Kohteella on opastaulu alueen historiasta.

Kaunismäen rökkiöt voisi periaatteessa nähdä autosta poistumattakin. Kuva: T. Väisänen.

Kuumoonmäki

Kuumoonmäen muinaismuistoalue koostuu kahdesta rökkiöiden ryhmästä. Näistä erityisesti eteläisempi (ryhmä A) on vierailun arvoinen, sillä se käsittää yhteensä 20 rökkiötä, jotka ovat levittäytyneet tasaisesti noin 250 metrin pituiselle alueelle. Valtaosa rökkiöistä on kooltaan varsin pieniä, halkaisijaltaan 3,5–10 metriä, mutta joukossa on yksi suurempi monumentaalirökkiö. Tämä mäen laella seisova rökkiö on halkaisijaltaan 22 metriä ja korkeudeltaan noin neljä metriä.

Alueella ei ole tehty arkeologisia kaivaustutkimuksia, joten rökkiöiden sisältämä mahdollinen jäämistö on edelleen mysteeri. Kertomuksen mukaan Kuumoonmäen monumentaalirökkiöstä, tai alueelta sittemmin tuhoutuneesta toisesta rökkiöstä, olisi kuitenkin löydetty 1800-luvulla kultainen

sormus, joka olisi sittemmin joutunut hukkaan (Karjalainen 2006). Toisesta röykkiöstä kerrotaan löytyneen myös paasiarkku (Karjalainen 2006). Tarinoiden todenmukaisuutta ei kuitenkaan ole pystytty todentamaan.

Kuumoonmäen röykkiöiden lähin osoite on osuvasti Hiittenkiukaantie 510, mistä löytyy myös tieviitta hiidenkiukaille. Kohteella ei ole varsinaisia parkkipaikkoja, mutta esimerkiksi edellä mainitusta osoitteesta haarautuvan pienen tien varteen saa auton kätevästi mahdollista muuta liikennettä häiritsemästä. Näyttävoin monumentaaliröykkiö (ETRS-TM35FIN: P: 6806668 I: 233912) löytyy pienen kapuamisen jälkeen mäen laelta. Kohteella on opastaulu alueen historiasta.

Kuumoonmäen monumentaaliröykkiö avautuu komeana mäen laella. Kuva: T. Väisänen.

Hiittenharju

Hiittenharjun ulkoilualueella käy usein kuhina, sillä alue tarjoaa erinomaiset edellytykset muun muassa lenkkeilylle, maastopyöräilylle sekä frisbeegolfille. Alueella avautuu myös ainutlaatuinen näkymä kaukaiseen menneisyyteen, sillä Litorinameren muinaiset rantavallit ja -kivikko erottuvat komeasti mäntymetsässä. Luonnonilmiöiden ohella alueen käytöstä poistuneiden hiekanottoalueiden välillä sijaitsee myös hyvin laaja, lähes kilometrin mittainen kivikautinen asuinpaikkavyöhyke, joka on edottomasti pysähtymisen arvoinen.

Asuinpaikka-alueelta on kartoitettu yhteensä 13 asumuspainannetta, mikä on enemmän kuin missään muualla Satakunnassa (Uusi-Seppä 2012: 216). Alueella on toteutettu myös muutamia pienialaisia arkeologisia kaivauksia, mukaan lukien yhden osittain tuhoutuneen punamultahaudan kaivaus vuonna 1983 (Taskinen 1983). Huolimatta tutkittujen alueiden pienestä koosta, asuinpaikka-alueelta on saatu talteen yhteensä 5,5 kiloa keramiikka-astioiden palasia, monipuolista kiviesineistöä ja palanutta luuta sekä luuesineiden paloja (Uusi-Seppä 2012: 216). Löytöaineistosta valtaosa ajoittuu kivikauden jälkipuolelle Pyheensillan vaiheeseen, mutta joukossa on myös palasia ainakin Kierikin tyyppin asbestikeraamisista astioista (Salminen 2007: 101).

Hiittenharjasta löydetty saviliuskeesta valmistettu siimanpaino (keskellä). Kuva: Museovirasto.

Kohde on vaarassa tuhoutua Hiittenharjun vilkkaan virkistyskäytön vuoksi, sillä ulkoilupolkuja ja pururatoja kulkee asumuspainanteiden halki (Uusi-Seppä 2012: 216). Alueella liikkueensa voikin havaita hiekan alta paljastuneita kvartsi-iskoksia, keramiikka-astioiden palasia ja jopa kiviesineitä. Nämä ja monet muut odottavat alueella tehtäviä jatkotutkimuksia, joten muistathan jättää löydöt paikoilleen ja välttää osaltasi esimerkiksi hiekkapenkkojen vaurioittamista.

Hiittenharjulla liikkueessa voi samalla bongata myös toisen muinaisjäänneksen. Mahdollisesti jo esihistoriallisena aikana käytössä ollut **Huovintie** kulkee nimittäin Hiittenharjun kautta ja sitä pitkin onkin mukava kävellä asumuspainanteille tai takaisin parkkipaikalle. Huovintie kulki keskiajalla Turusta Köyliönjärven kautta Kokemäelle ja sieltä edelleen Lammaisten kautta Ulvilaan, ja yhdisti näin Varsinais-Suomen ja Satakunnan hallintokeskuksia, kaupunkeja ja kauppapaikkoja (Uusi-Seppä 2012: 182)

Koska Hiittenharjun kivilautisella asuinpaikalla sijaitsee nykyään ulkoilualue, alueella vierailu on varsin vaivatonta. Auton voi jättää kätevästi esimerkiksi ulkoilualueen parkkipaikalle osoitteessa Liikuntatie 5 ja jatkaa matkaa jalan ulkoilupolkuja pitkin. Asumuspainanteiden paikantamiseen voi käyttää apunaan arkeologi **Taisto Karjalaisen inventointiraportin** karttaliitettä (s. 96), johon paikannetut asumuspainanteet on merkitty. Karttasovelluksia tai GPS:ää käyttävät voivat myös kokeilla suunnistaa alla olevassa kuvassa erottuvalle painanteelle seuraavin koordinaattitiedoin: ETRS-TM35FIN: P: 6805699, I: 239546.

Hiittenharjun asumuspainanteet erottuvat maastossa paremmin kuin valokuvissa. Kuva: T. Väisänen.

Lopuksi

Koska edellä mainitut kohteet sijaitsevat varsin lähellä toisiaan, ne on helppo kiertää vaikkapa yhtenä iltapäivänä. Mikäli kuitenkin kaipaat kierroksellesi myös muuta nähtävää, niin kannattaa tutustua tarkemmin Harjavallan moniin kohteisiin Kulttuuriympäristön palveluikkunan kautta. Esimerkiksi röykkiöiden ystäville riittää enemmänkin nähtävää, kuten seesteisen metsän keskellä makaavat **Juti W ja Nokelainen I** taikka tuulisella harjulla jonossa seisovat **Matinharjun** röykkiöt.

Historiallinen Huovintie kulkee kätevästi Hiittenharjun kivi-kautisen asuinpaikan kautta. Kuva: T. Väisänen.

— — —

Teemu Väisänen on Turun yliopiston tohtorikoulutettava. Hän työskentelee tällä hetkellä projektitutkijana Satakunnan Museossa ja kiertää vapaa-ajallaan kuvaamassa Satakunnan muinaisjännöksiä.

Kirjallisuutta

Karjalainen, Taisto 2006. **Harjavallan inventointi**. Museovirasto.

Salminen, Tapio 2007. *Kokemäen ja Harjavallan historia. 1:1, Joki ja sen väki: Kokemäen ja Harjavallan historia jääkaudesta 1860-luvulle*. Kokemäen ja Harjavallan kaupungit ja seurakunnat.

Salo, Unto 1981. *Satakunnan historia. I, 2, Satakunnan pronssikausi*. Satakunnan maakuntaliitto.

Taskinen, Helena 1983. **Harjavalta Hiittenharju. Punamultahaudan kaivauskertomus**.

Uusi-Seppä, Niina 2012. *Satakunnan kulttuuriympäristöt eilen, tänään, huomenna*. Satakunnan Museo.